

LAUSUNTO

Helsinki 30.10.2020

ULKOMINISTERIÖ

YK- ja yleisten globaaliasioiden yksikkö, Poliittinen osasto

Asia: kirjallinen kontribuutio kansalaisyhteiskunnan kuulemistilaisuuteen Suomen tavoitteista ja painopisteistä YK:n yleiskokouksen 75. Istuntokaudella.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 233 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 76 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:

erityisasiantuntija Kirsi Marttinen, kirsi.marttinen@soste.fi, 050 531 4244

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta osallistua Ulkoministeriön kansalaisjärjestökuulemiseen ja lähettää kirjallisesti kommenttejamme koskien YK:n 75. istuntokautta.

YK:n yleiskokouksen 75. istuntokaudella Suomen tulee

asettaa päätöksenteon lähtökohdaksi kestävä kehityksen tavoitteet

Suomi on ensimmäinen maa maailmassa, jossa kansalais- ja työmarkkinajärjestöt pääsivät arvioimaan kestävä kehityksen tavoitteiden edistymistä osana Suomen virallista raporttia. Tätä esimerkkiä kansalaisyhteiskunnan mukana olosta Agenda2030 tavoitteiden seurannassa ja edistämisessä kannattaa jakaa.

Koronavirus haittaa kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista kaikkialla maailmassa. Suomen tulee painottaa pahinten pandemiasta kärsineiden heikommassa asemassa olevien ihmisten tilanteen helpottamisen tarvetta ja sitä, että talouden käynnistämässä tulee panostaa ekologiseen jälleenrakennukseen entisiin ympäristölle haitallisiin käytäntöihin palaamisen sijaan. Kestävällä jälleenrakennuksella voidaan erityisesti tasoittaa tilannetta, jossa länsimaat Suomi mukaan lukien eivät ole saavuttaneet Agenda 2030 -toimintaohjelmassa määritellyt ilmastotavoitteita.

Suomen tulee korostaa tulevalla istuntokaudella ripeiden ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumistoimen kiireellisyyttä ilmastonmuutoksen terveyteen ja hyvinvointiin kohdistuvien riskien perusteella. Ilmastonmuutos tuottaa terveyshaittoja, kustannuksia ja uhkaa kasvattaa eriarvoisuutta myös Suomessa. Maailmanlaajuisesti pelissä on lisäksi vuosikymmenten kansanterveyden edistämiseksi tehty työ ja YK:n tuoreen luonnonkatastrofien lisääntymistä tarkastelleen raportin mukaan myös miljoonien ihmisten elinkelpoiset olosuhteet.

Ilman riittäviä toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi terveyden edistämisen lisäksi muiden kestävä kehityksen tavoitteiden, kuten köyhyyden poistamisen ja koulutuksen parantamisen toteutuminen vaarantuu. Ihmisten hyvinvoinnin ja kestävä kehityksen kannalta on tärkeää, että ensi vuonna Glasgowsa pidettävässä COP26 ilmastokokouksessa edetään riittävästi Pariisin ilmastososopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

edistää "ketään ei jätetä" ajattelua maailmanlaajuisesti

Koronapandemia on osunut kovimmin jo ennestään heikossa asemassa oleviin ihmisiin. Köyhyyden ja eriarvoisuuden lisääntymisen riski kasvaa. Koronapandemia uhkaa romuttaa vuosikymmenien aikana saavutetun edistyksen lapsiköyhyyden ja puutteen vähentämisessä. Nämä ovat globaaleja ongelmia, mutta haasteita myös Suomessa.

Esimerkiksi ihmisten perustarpeiden tyydyttäminen, kuten riittävän ruoan saanti, on uhattuna. Suomessakin ruoka-avun tarve on kasvanut koronaepidemian myötä merkittävästi. Maailmanlaajuisesti Suomen tulee panostaa enemmän ruokajärjestelmien kehittämiseen kehityspolitiikassaan ja edistää näin globaalia ruokaturvaa.

Eriarvoisuuden kasvu haastaa erityisesti sosiaalisesti kestävä kehityksen, mutta se vaikuttaa vahvasti myös muihin kestävä kehityksen osa-alueisiin. Köyhyyttä ja eriarvoisuutta tulee vähentää johdonmukaisuudella, jonka tulee ohjata Suomen kansallista päätöksentekoa sekä kannanottoja YK:ssa. Suomen tulee osallistua eriarvoisuutta vähentävien talous- ja sosiaaliturvajärjestelmien rakentamiseen ja vahvistamiseen. Suomen tulee myös tukea kehitysyhteistyöllä kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia; ohjata vähintään 0,2 prosenttia BKT:stä kaikkein köyhimmille maille. Humanitaarisen avun määrää tulee nostaa. Kauppapoliittisia päätöksiä tehdessä on arvioitava niiden vaikutus köyhimpien ihmisten elämään. Suomen tulee vahvistaa kauppaa-, vero- ja kehityspolitiikalla monenkeskisten järjestelmien oikeudenmukaisuutta.

edistää hyvinvointitalousajattelua globaalisti

Hyvinvointitalousajattelussa toiminnan päämäärä on ihmisten hyvinvoinnin tukeminen ja hyvän edellytysten vahvistaminen sekä turvaaminen. Nämä ovat tavoitteita, joille alisteisia ovat esimerkiksi talouskasvu, hyvinvointivaltion säilyttäminen tai demokratian laajentaminen. On tärkeää, että Suomi on edelläkävijä hyvinvointitaloudellisen ajattelun levittämisessä ja eteenpäin viemisessä myös maailmanlaajuisesti.

tukea globaalia terveyden edistämistyötä

Yhteiskunnat eivät menesty ilman hyvinvoivaa väestöä. Hyvinvointi ja terveys vaikuttavat oppimiskykyyn, työ- ja toimintakykyyn sekä mahdollisuuksiin osallistua aktiivisesti yhteiskunnan ja lähiyhteisöjen toimintaan. Terveys on läpileikkaava teema, joka tukee myös muiden Agenda2030 tavoitteiden toteutumista.

Koronapandemian hoito tulee vaatimaan tulevallakin istuntokaudella huomiota. Korona tuo entistä selvemmin näkyväksi epätasa-arvoisuutta luovat ja ylläpitävät rakenteet myös terveydenhuollossa, kun kaikilla ei ole pääsyä hoidon piiriin. Maailmanlaajuista yhteistyötä tarvitaan enemmän kuin koskaan.

On kuitenkin tärkeää panostaa edelleen myös tarttumattomien tautien ehkäisyyn ja tautien ilmaantuessa hoidon vaikuttavuuden tehostamiseksi sen saavutettavuuteen varhaisessa vaiheessa, riippumatta ihmisten sosioekonomisesta asemasta. Ihmisten terveystason

noustessa, myös riski tarttuvien tautien vakaviin seurauksiin pienenee.

Kansalaisten terveydenlukutaidon vahvistaminen tukee tarttumattomien tautien ehkäisyä, ehkäisee tarttuvien tautien leviämistä sekä tukee ilmastonmuutoksen torjuntaa. Terveyden edistämisen toimien vahvistaminen tukee terveyden lisäksi kestävää kehitystä ja ilmastonmuutoksen torjuntaa. Ympäristö, ilmasto ja terveys liittyvät läheisesti toisiinsa ja niitä ei voi tarkastella eristyksissä toisistaan. Ilmasto- ja ympäristöongelmat vaikuttavat terveyteen ja terveysvalinnat ja -toimet vaikuttavat ilmastoon ja ympäristöön.

edistää tasa-arvoista ja saavutettavaa koulutusta

Kestävä kehitys edellyttää ihmisten kykyä ja kiinnostusta seurata yhteiskunnan ja globaalin yhteisön kehitystä, osallistua siitä käytävään keskusteluun ja toimia kestävä kehityksen edellytysten mukaisesti. Niitä taitoja opitaan ja kartutetaan perheissä, kouluissa, oppilaitoksissa sekä vapaa-ajalla.

Pandemia lisää eriarvoistumista myös koulutuksen osalta. Kun kouluja on jouduttu sulkemaan ja siirtymään etäopetukseen jää enemmän tukea tarvitsevien oppilaiden kodalla koulun kompensoiva vaikutus pois, mikä lisää riskiä suurempiin sosioekonomisiin eroihin oppimistuloksissa. Kaikilla ei ole myöskään ole mahdollisuutta osallistua etäopetukseen, eikä sitä kaikkialla edes pystyt tarjotaan.

On tärkeää, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus opetukseen, lähtien perusopetuksesta aina elinikäiseen oppimiseen saakka. Laadukas ja tarpeenmukaista tukea antava opetus edistää koulutuspolulla etenemistä mahdollisimman korkealle. Koulutustason nousulla on myös selkeä yhteys terveyteen, mikä edistää kansojen terveyttä ja taloutta.

Suomen koulutusjärjestelmän laatu ja saavutettavuus voivat toimia monelle maalle esimerkkinä. Tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla Inklusiivinen opetus on sisällytetty eri kouluasteille tukemaan koulutuspolulla etenemistä, mikä mahdollistaa eri asteisten oppilaiden etenemistä omien resurssin puitteissa ja ehkäisemään koulupudokkuutta.

Koulutus tulee nähdä tulevaisuusinvestointina. Terveyden edistämisen näkökulmasta tarkasteltuna koulutus ja siinä edistyminen tutkitusti edistää myös terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia, jotka kaikki ovat hyvinvointi-investointeja oppilaisiin sekä tähän hetkeen että tulevaisuuteen tavoitteena sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeen väheneminen.

jatkaa tasa-arvon ja naisten oikeuksien edistämistä

Tasa-arvo ja naisten oikeudet edistyvät hitaasti, ja viime aikoina niiden suhteen on ollut myös huolestuttavaa kehitystä, erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyttä koskevien oikeuksien osalta. Ehkäisy politiikka ja itsemääräämisoikeus omaan kehoon jakavat mielipiteitä, ja naisten oikeutta tehdä omaa elämäänsä tai kehoansa koskevia päätöksiä rajoitetaan merkittävästi. Myös pandemian sosiaaliset, terveydelliset ja taloudelliset vaikutukset ovat UNDP:n mukaan¹ osuneet juuri naisiin, mutta pandemian tuomiin haasteisiin vastaamisessa sukupuolinäkökulmia ei ole otettu riittävästi huomioon. Lisääntynyt naisiin kohdistuva väkivalta, hoivataakka ja vaikeudet ehkäisyn tai muun lisääntymisterveydenhuollon palvelujen saamisessa ovat tästä vain muutamia esimerkkejä. On äärimmäisen tärkeää, että Suomi jatkaa tasa-arvon ja naisten oikeuksien edistämistä maailmanlaajuisesti, ja nais erityisten kysymysten nostamista myös pandemian vastaisessa taistelussa ja toimenpiteissä.

turvata kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet ja -edellytykset

Järjestöjen ja vapaaehtoisten toimijoiden työ on merkittävä voimavara yhteiskunnissa. Niiden hyvinvointia tukeva sekä edistävä toiminta on keskeinen osa hyvinvointitaloutta.

Järjestöjen toimintamahdollisuuksien turvaaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta kansalaisten ääni tulee kuulluksi globaalisti, kansallisesti ja paikallisesti. Valitettavasti pandemian varjolla kansalaisyhteiskunnan toimintatila on rajoitettu eri puolilla maailmaa, ja myös itse pandemia on vaikeuttanut kansalais-, ihmisoikeus- ja avustusjärjestöjen toimintaa. Lisäksi useiden järjestöjen ja verkostojen resurssit ovat entisestään vähentyneet. Tämä on erittäin huolestuttava kehityssuunta.

Suomen tulee olla aktiivinen, jotta kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja verkostojen vapaa toiminta ja resurssit voidaan turvata, myös poikkeusoloissa. Suomen on jatkossakin tuettava monimuotoista kansalaisyhteiskuntaa ja huolehdittava siitä, että marginaalissa olevien ryhmien osallistuminen mahdollistuu.

¹ <https://www.undp.org/content/undp/en/home/blog/2020/what-does-coronavirus-mean-for-women.html>